

2. טור אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקכז (נפק"מ אפשרית בין רש"י ותוס' לפי הקרבן נתנאל)

ובעל העיטור כתב מסתברא אחרים שלא הניחו עירוב אופין ומבשלין למי שהניחו דשלוחו של אדם כמותו ולא נהירא דבהדיא גרסינן אינו אופה לאחרים

3. דף על הדף ביצה דף יז עמוד א (סיכום שו"ת משיב דברים או"ח צח')

בשו"ת בן יהודה להגאון ר' אברהם ליטש - רוזנבוים זצ"ל (סי' עט) הקשה השואל האיך הוכיח הגמ' מברייתא דאמרה מי שלא עירב כיצד הוא עושה מקנה קמחו לאחרים דמ"ש הוא נאסר וקמחו נאסר, דילמא הברייתא כחנני'... וכתב במשיב דברים שם ליישב, דהנה בריש פ"ב פליגי רבא ורב אשי בטעמא דתקנו חכמים לעשות עירוב תבשילין, רבא אמר כדי שיברר מנה יפה, ורב אשי כדי שיאמרו מיו"ט לשבת אין מבשלין מכ"ש מיו"ט לחול, ותנא מיייתי מאשר תאפו אפו. והנה ב"ש במתני' דס"ל דצריך לערב בב' תבשילין, א"כ לית להו טעמא דרב אשי למה מצריך ב' תבשילין והלא כדי לידע שאין אופין מיום לחול די בתבשיל א'. והנה התוס' הקשו מאי מהני אם מקנה קמחו לאחרים, כיון דהוא אסור לאפות ולבשל בקמח הזה לא עשה עירוב תבשילין ולא חשב על שבת.. אבל אי הטעם משום שידע שאסור לבשל על חול שפיר מהנה אם מקנה לאחרים, דהא הוא אינו מבשל רק אחרים, ולפי"ז א"ש דלית להו כרב אשי אלא כרבא כדי שיברר מנה יפה לא מהני מקנה קמחו, וברייתא דאמרה מקנה קמחו לאחרים, ע"כ דלא כב"ש ושפיר הוכיח הגמ' ש"מ דצריך להקנות קמחו, וליכא למימר כחנני' אליבא ב"ש, דל"ש לא מהני מקנה קמחו לאחרים, ודו"ק היטב.

4. פני יהושע מסכת ביצה דף טז עמוד א (וביתר אריכות בדף יז עמוד ב)

והנראה לענ"ד לכאורה דר"ת גופא לא קאמר דבעינן פת ותבשיל אלא לכתחלה והיינו לפמ"ש לעיל דלטעמא דשמואל ורבא דאמרי כדי שיברור מנה יפה ליו"ט ולשבת מש"ה בעינן תרתי, אלא שכתבתי שם דמהאי טעמא אין נראה לאסור בדיעבד כשלא הניח עירוב תבשילין וע"כ הא דאסרינן בדיעבד היינו משום אידך טעמא דכדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו לחול ולהאי טעמא סגי בפת או בתבשיל וא"כ מצינו למימר דתרווייהו טעמי איתנהו ומש"ה כתב ר"ת דלכתחלה בעינן תרווייהו משום טעמא דכדי שיברור, משא"כ בדיעבד סגי בחד משום טעמא דכדי שיאמרו אין אופין מיו"ט ואף על גב דליכא טעמא דכדי שיברור בדיעבד לא אסרינן משום האי טעמא.

5. חידושי הרשב"א מסכת ביצה דף יז עמוד א

ויש מקשים לגרסא זו דאי אין קמחו נאסר היאך אפשר שיאפו ויבשלו לו אחרים דאם כן מה הועילו חכמים בתקנתן כל [אדם לא] יערב ויתן לאחרים שיעשו לו, ועוד כיון דהוא נאסר היאך יעשו לו אחרים שלוחו של אדם כמותו, ואין עיקר לקושיות אלו לפי דעתי דעירוב דרבנן הוא ואם איתא דלא אסרו קמחו יש ללמוד שלא החמירו בדבר אלא שלא יעשה הוא בעצמו אבל אחרים אופים ומכלכלים לו דמילתא דלא שכיחא הוא שלא יערב כדי שיאפו ויבשלו לו אחרים, אלא הא קשיא לי לכשתמצא לומר דהוא וקמחו נאסר כי מקנה קמחו לאחרים אמאי שרי הא כבר נאסר קמחו והרי הוא כמוהו והיאך יהא מותר לחצי יום טוב אדרבא הל"ל שיהא קמחו כבעליו וכענין שאמרו בעירובי תחומין (ל"ז א') דהבהמה והכלים כרגלי הבעלים ואפילו נתן לאחר בשבת או ביו"ט, וי"ל דלגבי הא נמי היקלו בעירובי תבשילין כיון שאינו אלא להיכרא בעלמא או לכבוד שבת או לכבוד יום טוב וכיון שהחמירו עליו כל כך שאסרו הוא וקמחו בעודו שלו שפיר דמי

6. מגיני שלמה מסכת ביצה דף יז עמוד א

לא הבנתי מאי קשיא שאין כוונת התלמוד שהוא מקנה קמחו כדי לתת לו אלא הוא מקנהו לגמרי לאחרים ואחרים נותנים לו במתנה וכי אסור לאחרים ליתן משלהם לו לאכול א"נ הוא מקנה להם סתם והם אופין לו משלהם ואין הכי נמי אם האחרים רוצים להחזיק הקמח לעצמם אין לו עליהם כלום אלא התלמוד קאמר דאין לו תקנה אחרת כ"א להקנות לאחרים ואז רשאים האחרים אם ירצו לאפות וליתן לו במתנה... גם הקושיא אחרת לא ידעתי מאי קשיא כיון דערובי תבשילי לא תקנו אלא משום זכרהו או משום טעמי דרב אשי א"כ די לאסור שלא יעשה הוא לבדו מלאכה כי בלתי ספק יהא נזהר בעירוב תבשילין כדי שלא יצפה על שלחן אחרים אם ירצו יאכל ואם לא ירצו ישב בפחי נפש גם לר"א א"ש כיון שהטעם כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת וכו' א"כ אם בלא ערוב תבשילין לא יתירו לו לאפות...

7. חתם סופר מסכת ביצה דף יז עמוד א

וני"ל לפמ"ש מוח"ז בחת"ס שבת ק"ן דטעמ' של רשב"א כיון שגם זה שקבל עליו שבת יכול לחזור מקבלתו ע"י היתר נדר ע"ש אבל בעיית דמי שלא עשה ע"ת אין עצה שיהיה מותר לבשל אסור גם לאחרים דשליחו של אדם כמותו ודו"ק: (ע"כ)

8. גידולי שמואל מסכת ביצה דף יז עמוד א

ומסתבר דקטן ועכו"ם יכולין לבשל לכתחילה למי דאין לו עירוב תבשילין, דסברת הר"נ דבעי הקנאת קמחו לאחר, דבלא הקנאה שלוחו כמותו וא"כ אלו דאינם בני שליחות ואין שלוחו כמותו יכולין לבשל בשבילו, אבל לצוות להם לבשל בשבילו אסור

9. שיטה מקובצת מסכת ביצה דף יז עמוד א

וכתב הריטב"א ז"ל לכולי עלמא לצורך האחרים יכולים אחרים לתקן לעצמן אפילו על ידי עירוב שלהם וגם הוא מותר במה שיתנו לו משלהם והם מותרים לתת לו משלהם ואפילו היה מזיד או פושע עד כאן. ואין הרב זרחיה הלוי ז"ל סובר כן כמו שכתבתי למעלה.

10. שיטה מקובצת מסכת ביצה דף יז עמוד ב

ומיהו ראוי לקונסו לפי ראות בית דין על מה שעשה.

11. בית הבחירה למאירי מסכת ביצה דף יז עמוד א

ואין לחוש להקנאה כזו ביום טוב שהרי מתנה מיד ליד היא שלא כדרך קנין ואם לא מצא מי שיקנה לו קמחו ילך לו אצל אחרים ויאכל או יתענה ומ"מ גדולי הדורות שלפנינו פסקו שלא נאמרה הקנאת קמחו אלא להעדפה אבל בכדי חייו אופין לו אף בלא קנין ממה שאמרו למטה מי שלא הניח עירובי תבשילין אופין לו פת אחת וטומנין לו קדרה אחת ומדליקין לו את הנר

12. רא"ש מסכת ביצה פרק ב סימן יב

איכא לאיסתפוקי בפירוש מילתא דאביי דאי בעי למימר גומר עיסה זו כיון שהתחיל בה ושוב לא יבשל ולא יטמין וכן אם התחיל לבשל תבשיל אחד יגמרנו בלבד או שמא מכיון שהתחיל באחד להתעסק מצרכי השבת בעוד העירוב קיים יגמור כל צורכי שבת והוא הדין אם

התחיל בתבשיל. והא דנקט עיסה שהיא הכנה ראשונה שעושים מעייש לשבת. שכן תיקן עזרא (ב"ק פב א) שתהא אשה משכמת ואופה. והלשון משמע כן דקאמר גומר משמע כל צורכי שבת. דאי אעיסה לחודה קאי הוה ליה למימר גומרה. והדבר שקול עד שיבא מורה צדק:

13. בית הבחירה למאירי מסכת ביצה דף יז עמוד ב

ומי"א אומר אני שאם זימן קמחו הואיל ואין כאן פסידא אינו גומר לא נאמרו הדברים אלא בהתחיל בעיסה שיש פסידא בעזיבתה וזהו שאמרו התחיל בעיסתו גומר:

14. צ"ח מסכת ביצה דף יז עמוד ב

הא דהוצרך להשמיענו דבר זה שהוא לכאורה מלתא דפשיטא, נראה משום דלטעמיה דרב אשי בריש פרקין כדי שיאמרו וכו' ופירש"י דאינו אלא כגומר והולך, ומעתה היה מקום לומר דהיינו כשבאמת נשאר העירוב קיים ואוכל ממנו בשבת, ונמצא כל מה שבשיל ביי"ט לצורך [שבת] היה רק כגומר, אבל אם אכל העירוב קודם שבת חזינו למפרע שכל מה שבשיל ביי"ט לא היה כגומר שהרי אין לו בשבת רק מה שהכין ביי"ט, קמ"ל התנא כיון שבשעת הבישול היה בהיתר שהרי אז היה העירוב קיים רשאי שוב לאכלו... ולעני"ד נראה שנקט עיסה משום שהיה מקום לומר דלא יהיה זה שעשה ביום טוב עדיף מגוף העירוב עצמו דאמר אביי לעיל דף ט"ז ע"א לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא, וא"כ גם בהתחיל יהיה דוקא בהתחיל בתבשיל אבל פת לא יועיל... שעל תבשיל לחוד אף על פי שאינו יכול לאפות אכתי יכול לבשל אבל על פת לחוד אינו יכול לא לאפות ולא לבשל והוה אמינא שהתחלה בפת לא יועיל, קמ"ל אביי שאפילו התחלה בפת מועיל, ועדיף הוא מגוף העירוב עצמו כיון שכבר היה העירוב קיים בשעה שהתחיל.

15. רא"ש מסכת ביצה פרק ב סימן יא

ור"י היה אומר מה שמדקדק רבינו תם מפת ושלקות דאין אפיה בכלל בישול אינה ראייה. אלא אפילו הוי בכלל הוציא והוה מכללו לפי שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה כמו בשלקות. ואחר כך הוסיפו לאסור אף הפת. והא דדרשינן ואת אשר תאפו אפו לאו דברי הכל היא. ... ובהדיא פליגי ר"א ורבי יהושע בירושלמי (ה"א א) וז"ל. כתוב את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו רבי אליעזר אומר אופין על האפוי ומבשלים על המבושל ורבי יהושע אומר אופין ומבשלים על המבושל... וקיימא לן דרבי אליעזר שמותי הוא. ומה שלא חשש הש"ס לעיל להביא דברי רבי יהושע לאו משום דלא נהוי הלכה כמותו אלא [משום] דאמוראי פירשו טעם לעירוב קאמר ותנא מייתי לה מהכא ולא חשש להביא אלא מדרש הפסוק ונהגו להחמיר כדברי רבינו תם וכן כתב בהלכות גדולות וכן כתב רבינו שמשון הזקן:

16. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקכז עם משנה ברורה

סעיף ב: עירוב זה עושין אותו בפת ותבשיל, ואם לא עשאו אלא מתבשיל לבד, מותר.

(ו) דמעיקר הדין א"צ אלא מתבשיל לבד ומהני בין לפת בין לתבשיל שכן הוא דעת רוב הפוסקים אלא שנהגו כדעת הפוסקים המחמירין להצריך פת ותבשיל ולכן בדיעבד מותר ואם א"צ לאפות ביום טוב ורק לבשל אף לכתחלה סגי בתבשיל לחוד לכו"ע:

(ז) מותר - לאפות ולבשל ביום טוב בשביל שבת ומ"מ אם נזכר קודם שחשכה צריך להוסיף להניח גם פת ויאמר בהדין עירובא אבל לא יברך שנית. ואם עשה מפת לבד לתבשיל בודאי לא מהני ואם מהני לפת לחוד יש דעות בין הפוסקים והאחרונים הסכימו דלא מהני אף לפת דעיקר העירוב נתקן מתבשיל:

סעיף יז: התחיל בעיסתו ונאכל העירוב, גומר אותה עיסה; והוא הדין אם התחיל לבשל, שגומר אותו התבשיל שהתחיל.

(ג) אותו התבשיל - ואפילו לא הניחה עדיין אצל האש ורק שהתחיל בה כגון שחתך ראשי הלפתות וכדומה גומר אותה לבשלה:

ביאור הלכה... אכן יש מקילין בזה הברכי יוסף בשם הרדב"ז... ומ"מ נראה לי דכיון דבראב... משמע להדיא לאיסור וכן משמעות הרמב"ם לענ"ד כנ"ל וכן בראב"ן המובא בקרבן נתנאל וכן הוא בלשון רש"י במשנה אין נכון לזו מפסק השו"ע ואחרונים:

סעיף כ: מי שלא עירב, כשם שאסור לבשל לעצמו כך אסור לבשל לאחרים, אפילו בביתם, וגם אחרים אסורים לבשל לו; ואין לו תקנה אלא שיתן קמחו ותבשילו לאחרים שעירבו במתנה והם אופין ומבשלים ונותנים לו, ואפילו בביתו יכולים לבשל; ואם אין שם אחרים שעירבו י"א שמותר לאפות בצמצום פת אחד ולבשל קדרה אחת ולהדליק נר אחד. הגה: ואם הניח עירוב ולא הזכיר המלאכות בהדיא, אלא אמר: בדין יהא שרי לן למעבד כל צרכנא, הוי כמי שלא עירב כלל (א"י). ומי שמתענה ביי"ט, אסור לבשל לאחרים אפילו לצורך בו ביום, דהוי כמי שלא הניח עירוב שאינו מבשל לאחרים (מהרי"ו).

סעיף כג: אם עבר במזיד (או בשוגג) ובישל כמה קדרות שלא לצורך יום טוב, מותר לאכלן בשבת או בחול.

סעיף כד: אם הערים לבשל ב' קדרות לצורך היום, והותיר אחת לצורך מחר, אסור לאכלה.

(סא) ואם אין שם אחרים וכו' - והאחרונים הסכימו דאפילו יש שם אחרים אלא שאינו רוצה להקנות להם מאיזה טעם גם כן מותר לו לאפות פת אחת וכו' אכן באמת נכון מאד שיקנה קמחו לאחרים כדי שיוכלו לאפות עבורו ללחם משנה:

(סב) בצמצום פת אחד - היינו אפילו פת גדול שיהיה די לו לכל השבת והתירו לו בכל זה כדי חייו משום כבוד שבת. ופשוט דאם יש לו פת אחד שנשאר לו מיו"ט אסור לו לאפות משום לחם משנה:

(סד) דהוי כמי שלא הניח עירוב וכו' - ר"ל כמו דקי"ל דאותו איש שלא עירב אסור לבשל מיו"ט לשבת אפילו בשביל אחרים כיון שאסור לבשל בשביל עצמו כן ה"ה ביום טוב גופא מי שמתענה דאסור לבשל בשביל עצמו כיון שא"צ לה ממילא לא הותר לו לבשל גם בשביל אחרים וכתב המ"א דממילא אם איקלע זה ביום טוב הסמוך לשבת אסור לבשל בעצמו לכתחלה על שבת אף שהניח עירוב אבל בני ביתו או אחרים אופין ומבשלין לו משלו דאין קמחו נאסר הואיל והניח עירוב תבשילין. ועיין באחרונים שמפקקים על עיקר דינו דרמ"א וע"כ ביום טוב הסמוך לשבת אם אין לו אחרים שיבשלו בעבורו מותר לו לבשל בעצמו וכן אשה משרתת שמתענה ביום טוב ג"כ יכולה לבשל לצורך בעה"ב:

(עט) אסור לאכלה - היינו לו ולב"ב דקנסוהו רבנן אבל לאחרים מותר למיזו"ט מיד [לבוש] כתב בחמד משה דאף לו אינו אסור רק עד מוצאי שבת:

ביאור הלכה: מותר לאכלן - ומיהו ראוי לקונסו לפי ראות עיני ב"ד על מה שעשה [שיטה מקובצת]:

17. ט"ז אורח חיים סימן תקכז ס"ק כב

וקשה במי"ש כאן הש"ע דהערמה ב' קדירות אפי' לצורך היום אסור היינו ע"כ קודם האכילה ולעיל סכ"א הביא י"א דמותר קודם האכילה מטעם שיאכל מכל א' ואף על גב דגם הטור כתב כאן כן לק"מ דהטור לא ס"ל הך תקנתא דיאכל ממנו מעט וכמ"ש בס"י תק"יג דאין לך הערמה גדולה מזו אבל הש"ע שפסק דמהני למה אסר כאן... נ"ל דכאן מיירי במבשל מין א' ב' קדירות דבזה לא מהני מה שירצה לאכול ממנו מעט דהא טעם אחד לשניהם אבל באמת אם יש שינוי ביניהם בטעם מהני אפי' בשני קדירות קודם אכילה בהערמה זו לאכול מעט ממנה כמ"ש וחילוק זה כתבתי גם בס"י תק"יג בס"ד והוא נכון: